

נסח דת

מאוצרות
רבנו הרמב"ן

פרשת קרח תשפ"א (שנה ד' גליון 101)

וַיִּקַּח קֶרַח בֶּן יֶזְקָה בֶּן קֹהֵת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וָאֲבִירָם בְּנֵי אֶלְיָאָב וְאוֹן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן [טז, א]

ואמר רבי אברהם כי זה הדבר היה במדבר סיני כאשר נחלפו הבכורים ונבדלו הלויים, כי חשבו ישראל שאדונינו משה עשה זה מדעתו לתת גדולה לאחיו, גם לבני קהת שהם קרובים אליו ולכל בני לוי שהם ממשפחתו, והלויים קשרו עליו בעבור היותם נתונים לאהרן ולבניו, וקשר דתן ואבירם בעבור שהסיר הבכורה מראובן אביהם, גם קרח בכור היה. וזה מדעתו של רבי אברהם שהוא אומר במקומות רבים אין מוקדם ומאוחר בתורה לרצונו.

וכבר כתבתי (לעיל ט א) כי על דעתי כל התורה כסדר זולתי במקום אשר יפרש הכתוב ההקדמה והאחור, וגם שם לצורך ענין ולטעם נכון, אבל היה הדבר הזה במדבר פארן בקדש ברנע אחר מעשה המרגלים.

והנכון בדרש, שכעס קרח על נשיאות אלצפן כמאמר רבותינו (תנחומא קרח א), וקנא גם באהרן כמו שנאמר ובקשתם גם כהונה (פסוק ז). ונמשכו דתן ואבירם עמו, ולא על הבכורה, כי יעקב אביהם הוא אשר נטלה מראובן ונתנה ליוסף, אבל גם הם אמרו טענתם, להמיתנו במדבר (פסוק יג), ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו (פסוק יד).

והנה ישראל בהיותם במדבר סיני לא אירע להם שום רעה, כי גם בדבר העגל שהיה החטא גדול ומפורסם היו המתים מועטים, ונצלו בתפלתו של משה שהתנפל עליהם ארבעים יום וארבעים לילה. והנה היו אוהבים אותו כנפשם ושומעים אליו, ואלו היה אדם מורד על משה בזמן ההוא היה העם סוקלים אותו, ולכן סבל קרח גדולת אהרן וסבלו הבכורים מעלת הלויים וכל מעשיו של משה.

אבל בבואם אל מדבר פארן ונשרפו באש תבערה ומתו בקברות התאוה רבים, וכאשר חטאו במרגלים לא התפלל משה עליהם ולא בטלה הגזרה מהם, ומתו נשיאי כל השבטים במגפה לפני ה', ונגזר על כל העם שיתמו במדבר ושם ימותו, אז היתה נפש כל העם מרה והיו אומרים בלבם כי יבואו להם בדברי משה תקלות, ואז מצא קרח מקום לחלוק על מעשיו וחשב כי ישמעו אליו העם. וזה טעם "להמיתנו במדבר", אמרו הנה הבאת אותנו אל המקום הזה ולא קיימת בנו מה שנדרת לתת לנו ארץ זבת חלב ודבש כי לא נתת לנו נחלה כלל, אבל נמות במדבר ונהיה כלים שם, כי גם זרענו לא יצאו מן המדבר לעולם, ויבטל מן הבנים מה שנדרת להם כאשר נתבטל מן האבות. וזה טעם תלונתם הנה במקום הזה אחר גזרת המרגלים מיד. והקורבן, כי היו אלה הנקהלים כולם בכורות כי על כן חרה להם על הכהונה, ולכך אמר להם משה שיקחו מחותות כמנהגם הראשון ויתגלה הדבר אם יבחר השם בהם או בכהנים.

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיַּפֵּל עַל פָּנָיו. [טז, ד]

ויפול על פניו - ולא ויפלו, כי אהרן במוסרו ובקדושתו לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו, ויהי כמחריש וכמודה שמעלת קרח גדולה ממעלתו, אבל הוא עושה כדבר משה ומקיים גזירת מלך.

וַיִּדְבֹר אֶל קֶרַח וְאֶל כָּל עֲדָתוֹ לֵאמֹר בִּקֶּר וַיֵּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ וַיִּקְרִיב אֵלָיו. [טז, ה]

טעם: רב לכם בני לוי (במדבר טז ז) בעבור כי קרח היה מפתה כל השבטים כי לכבודם רוצה להחזיר העבודה לבכוריהם, כאשר אמר: כי כל העדה כולם קדושים (במדבר טז ג), ומשה בחכמתו גלה מצפון רשעו לכל העם, כי הוא על כהונתו צועק, ואמר שדי לו בכבוד שבתו, רב לכם בני לוי, וחזר ואמר: שמעו נא בני לוי לקרח גדולם, וזה טעם: ויאמר משה לקרח (במדבר טז ח) אבל כולל דבריו עם בני לוי כי דברי משה בחכמתו פיוס לו ולכל השבט, שלא ימשך אדם מהם אחריו. והנה משה מעצמו חשב המחשבה הזאת ורצה בקטרת יותר משאר קרבנות, כי ראה כבר בנדב ואביהוא כי בהקריבים קטרת זרה לפני ה' נשרפו, והתיר לאהרן להקטיר אותה לצורך השעה, או שהיתה קטרת הבקר שהקטיר בהעלותו את הנרות כמשפט, ובטח משה כי השם מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים.

ודעתי בזה ובמה שאמר לאהרן (להלן יז יא) קח את המחנתה ושים קטרת, שהיתה עליו יד ה' בהם והוא הנקרא רוח הקדש, כענין בספרי דוד ושלמה שהיו ברוח הקדש וכמו שאמר (ש"ב כג ב) רוח השם דבר בי ומלתו על לשוני, כי משה רבינו בכל ביתו נאמן הוא, כאשר פירשתי ענין הבית (שמות לג יט) והזכרתיו פעמים רבות, ומפני שאינו מדרך נבואתו של משה לא הוזכר בהן דבר ה'.

לכאורה תמה הגאון רבי מאיר אריק, גאב"ד בוטאטש וטארנא [ש"ת אמרי יושר ח"ג (בטל תורה) עמ' רלא] איך היה אהרן רשאי להקטיר, והרי באותו זמן היו גם אנשי קורח בהיכל, והכתוב אומר (ויקרא טז, יז) "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד", ואיסור זה הוא גם בהקטרה שבכל יום כמבואר ביומא מד. ואפשר, הוא מחדש, שאיסור זה אינו על הכהן המקטיר אלא על האדם שבא לשם בשעת הקטרה.

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקַרְא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֶלְיָאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלָה. [טז יב]

הנה דתן ואבירם הם היו בעלי המחלוקת הזו כקרח, וכי שהם המקהילים אותם על משה ועל אהרן. והנה משה דבר אל קרח ואל כל עדתו, ואמר לו עוד (פסוק יא) אתה וכל עדתך, כי אליו דבר תחלה כי הוא הגדול בהם. והנה הנועדים היו עדת דתן ואבירם גם כן, ולכך רצה עתה לדבר גם עמהם ולהזהירם על עצמם ועל כל הנועדים שהם עדתם ולפייס אותם בדברים טובים דברים נחומים לישראל. ויתכן שהיו דתן ואבירם נשיאי עדה חשובים מאון בן פלת, ואם היו הם מתרצים אליו און הולך אחר עצתם, על כן לא שלח אליו.

הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרָגַע. [טז כא]

לא היה ראוי לאמר על קרח דתן ואבירם שהם, שלשה אנשים: הבדלו מתוך העדה, כי אינם עדה, ואין ישראל בתוכם, ואהרן עם עדת מקריבי הקטרת היה בתוכם בבואם. ועוד, כי הבדלו - רמז למשה ואהרן בלבד, כמו: הרמו (במדבר יז ט), וכן: ואכלה אותם כרגע - רמז למגפה שתכלה עם רב ועצום כרגע. וחלילה שלא יבין משה נבואתו ויטעה בה.

והטעם: כי מתחלה היה לב העם אחרי משה ואהרן, וכאשר לקחו קרח ועדתו איש מחמתו ושימו עליהם קטרת ועמדו פתח אהל מועד עם משה ואהרן, אז קרא קרח לכל העדה ואמר להם כי בכבוד כולם הוא מקנא, וייתב הדבר בעיניהם ונקהלו כלם לראות אולי יישר בעיני האלקים ותשוב העבודה לבכוריהם. וזה טעם: ויקהל עליהם קרח את כל העדה (במדבר טז יט). הנה נתחייבו כלייה שהיו מהרהרים אחרי רבם, והם כמהרהרים אחרי השכינה, ומנותרים על נבואתו של נביא בלבם וחייבים מיתה בידי שמים. ומשה ואהרן למדו עליהם זכות שלא חטא במעשה אלא קרח, והוא הגורם והוא המפתה אותם, וראוי שימות הוא לבדו לפרסם ולהודיע ענשו לרבים. וטעם: ויקהל עליהם קרח את כל העדה (במדבר טז יט) - גדולי כל השבטים הנועדים תמיד אל פתח אהל מועד, או בכורי כל ישראל הראויים לעבודה. ולא הזכיר: כל העם כמו בעגל ובמרגלים, כי אלו היו כל ישראל היה אומר: ואכלה אותם כרגע ואעשה אותך לגוי גדול. וכל זה שהזכרתי על הבכורות הוא על דרך רבותינו (ובאים קיי"ב) שאומרים שהעבודה היתה בבכורות, אבל על דרך הפשט היו מתחלה כל ישראל ראויים לעבודת הקרבנות, כי כן הוא הדין לעולם בבמת היחיד, ונבחר אהרן לעבודת המשכן והמקדש, והיה קרח טוען על הבחירה הזאת ורוצה להחזיר העבודות לכל ישראל, כי כל העדה כולם קדושים (במדבר טז ג).

וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא ה' וּפְצֵתָה הָאֲדָמָה אֶת פִּיהָ וּבָלְעָה אֹתָם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעֵתָם כִּי נֶאֱצַו הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת ה'. [טז ל]

כתב רבי אברהם יש אומרים כי בריאה תורה על המצא יש מאין, וכבר נבקעו מדינות רבות וירדו הדרים בהן שאולה, אבל פירושה כטעם גזרה, מן וברא אותהן (יחזקאל כג מז).

אבל הענין, כי בקיעת האדמה אינה בריאה מחודשת, אבל פתיחת הארץ את פיה לבלוע הוא חדוש לא נהיה מעולם. כי כאשר תבקע האדמה כמו שנעשה פעמים רבים ברעש הנקרא זלזלה תשאר פתוחה, גם ימלא הבקע מים ויעשה כאגמים. אבל שתפתח ותסגר מיד כאדם הפותח פיו לבלוע ויסגור אותו אחרי בלעו, זה הדבר נתחדש ביום ההוא כאלו הוא נברא מאין, וזה טעם ותכס עליהם הארץ (פסוק לג). ולכך אמר הכתוב אחרי ותבקע האדמה (פסוק לא), ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם (פסוק לב). ועל דעת רבותינו (סנהדרין קי א) בקרוב פתח גיהנם, גם הוא ענין נתחדש לשעתו.

וְאִתָּה וּבְנֵיךָ אֲתָדָךְ תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל דָּבָר הַמְזַבֵּחַ וּלְמִבְּיַת לְפָרֹכֶת וְעַבְדְּתֶם עֲבֹדַת מִתְנָה אֶתְּנֶן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם וְהָזַר הַקָּרֵב יוֹמֵת. [יח ז]

הנכון בעיני, שיאמר: ועבדתם עבודת כהונה, ואיננה לכם עבודת שעבוד כעבודת עבדי המלכים, אבל עבודת מתנה גדולה נתתי לכם בה לכבוד ולתפארת מאתי, כענין שדרשו (סוטה ט"ו): למשחה (במדבר יח ח) - לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין.

[מכאן דרשו שמואל לכהנים לערב במנחה יין ושמן ודבש ולאכלה כדרך מאכל מלכים, כי אכילת הקרבנות דרך אכילת כבוד היא, וכן יש לפרש "עבודת מתנה" לשון עבודה גדולה ונכבדה].

בהשגות רבנו לספר המצוות לרמב"ם (שורש יב) כתב: "ועבדתם עבודת מתנה אתן את כהונתכם", ורצה לומר תעבדו בכל עבודת הכהונה כי היא עבודה ומתנה, עבודה לי ומתנה לכם, שיש לכם בה שכר כאשר תקחו מן השולחן הגבוה יתברך.